

Európai dimenzió - az unió előszobájából

Az idegennyelv-tanítás negyedszázada
a Kaposvári Egyetem főiskolai karán

„NYELVEM HATÁRAI, VILÁGOM HATÁRAI” (L. Wittgenstein osztrák filozófus)

Ez a számvetés az elmúlt több mint 25 év idegen nyelvi képzését igyekszik áttekinteni a Kaposvári Tanítóképző Főiskolán, mivel a sorok írója résztvevője volt az elmúlt több mint 25 év változásainak, amely a hároméves felsőfokú általános tanítóképzéstől a négyéves idegen nyelvi műveltségterületi tanítóképzés kialakulásához vezetett.

A négyéves tanítóképzés kialakulásához az első lépést a tanítóképzés felsőfokúvá emelése jelentette, amely 1975-ben a tanítóképző intézetek főiskolává válásával, a hároméves általános képzéssel valósult meg. A képzésen belüli újdonságként a hagyományos idegennyelv-tanítás került előtérbe, bár ez akkor az orosz nyelv tanítását jelentette kötelező jelleggel. A nyelvtanítás elérendő célját a pedagógiai szakirodalom eredeti orosz olvasásában és társalgási szintű nyelvtudás elérésében jelölte ki a miniszteri utasítás. 1980-tól hallgatónk az általános tanítói szak mellett egy-egy ún. szakkollégiumi tárgyat választhatnak idegen nyelvből, ez az orosz nyelvet jelentette. Ez a képzési forma eléggé univerzális jellegű volt, mert az úgynevezett korai, az óvodai nyelvtanításra is felkészítette hallgatónkat, nem csak az alsó tagozatra. A képzés lehetőséget biztosított minden orosz szakkollégista hallgatónak arra, hogy a célnyelvi országban 6 hetes részképzésen vehessen részt. Főiskolánk hallgatói az odesszai Mecsnikov Egyetem vendégei voltak.

Politikai rendszerváltás - idegennyelvváltás

Az 1989-es rendszerváltás új képzési formát hozott tanszékünkön is. Az orosz kötelező jellegének eltörlésével szabad utat kapott választhatóan a kötelező nyugati idegennyelv-oktatás. Ez nem érte váratlanul tanszékünket, mivel a tantárgyi programok készen álltak, és fakultatív képzési formában speciálkollégiumként a német és francia nyelv tanítása állandó oktatási gyakorlatot és pedagógiai tapasztalatot adott a nyugati nyelvszakos oktatóknak.

Az 1989/90-es tanévben bevezettük főiskolánkon – a hallgatók tömeges érdeklődésével – az angol szakkollégiumi képzést egy csoportban. Az óra- és vizsgaterv, a tantárgyak és az óraszámok tekintetében megtartotta az orosz szakkollégiumi oktatás beosztását, és felhasználta a szakkollégiumi képzés addigi pedagógiai és szervezési tapasztalatait. Mindezt autentikussá tette az amerikai anyanyelvi lektorok közreműködése, akik a Béke Hadtest kelet-európai missziója keretében kerültek a tanítóképző főiskolákra: Miss M. Mc Guill, Mrs Mildred Jackson. A tömeges társadalmi szükséglet miatt kapott zöld utat a minisztériumtól az angol szakkollégiumok hagyományain felépülő angol, német, majd a francia 4 éves idegennyelv-tanítói képzés bevezetése kísérletképpen a budapesti tanítóképzőben, majd Kaposváron is.

Az 1990/91-es tanév kezdetén főiskolánkon lehetőség nyílt arra, hogy fél csoporttal megkezdődjék az angol szaktanítói képzés a British Council módszertani támogatásával és anyanyelvi lektorok delegálásával (Sheila Murphy, Margaret Dobing, Leslie Roland Shutton). Ugyanekkor indult a német szaktanítói képzés az Osztrák Kultúrintézet anyanyelvi lektorai segítségével, Christian Grill, Mathias Hoffmann főiskolánkra kerülésével. Az 1991/1992-es tanévben a franciaszaktanító-képzés is „startolt” az országban először a Francia Intézet és a Magyar–Francia Ifjúsági Alapítvány támogatásával M. Guy Condet és M. René Vuibert francia anyanyelvi lektorokkal.

A szakminisztérium az angol, a francia, a német idegennyelv-oktató tanító szak engedélyezésével elismerte, hogy a 6–12 éves korosztályt másként kell idegen nyelvre tanítani, mint a felsőbb osztályokat. A kisgyermek idegennyelv-oktatásában a nagyobb türelem, a játékoság és az indirekt pedagógiai, metodikai módszerek érvényesülnek, amelyekre az egyetemeken a jövő idegennyelvtanárai nem kapnak felkészítést, mivel a hallgatók másfajta oktatása az igazi tanítási területük. Közben megindult a főiskolákon és az egyetemeken a hároméves nyelvmester-, nyelvtanárképzés, amely az orosz szakos tanárokat volt hivatott nyugati nyelvekre oktatni. A főiskolai angol, francia, német friss nyelvtanári diplomával kikerült tanítók versenytársat jelentettek a hároméves képzésben részt vett szakos nyelvtanároknak az iskolai elhelyezkedés során. Így a munkaerőpiacon a hároméves nyelvtanári diplomával kellett versenyezni a négyéves idegennyelv-oktató tanítóknak, s ez egyenlőtlen esélyeket jelentett volt hallgatóinknak. Az új oktatási törvény megjelenése döntött, mert megalapozta azt a kormányrendeletet, amely eltörölte az idegennyelv-oktató, – tanító szakok képzési lehetőségét.

Az 1995. évi kormányrendelet, az új oktatási törvény elfogadását követően a négyéves tanítóképzést tette általánossá a műveltségterületek pontos meghatározásával a NAT által. Az idegen nyelvi tanító szak a NAT idegen nyelvi, illetve élő idegen nyelvi műveltségterületi formájában az előzőekhez képest karunkon szerencsére hasonló tantervi keretben élt tovább. Az új oktatási törvény szerint az alsó tagozati idegennyelv-tanítás a 4. osztálytól vált általánosan kötelezővé, bár Boldizsár Gábor államtitkár 1995. decemberében kelt levele lehetőséget nyújtott arra, hogy ahol a szükséges feltételek adottak, ott hamarabb, az alsó tagozatos osztályokban is elkezdődhet a kisiskoláskori idegennyelv-tanítás. Nagyon sok általános iskolában a szülők kérésére az alsó tagozat első osztályaiban elkezdődött, illetve folytatódott a nyugati nyelvek tanítása. Az új oktatási törvény a NAT és az említett miniszteri rendelet az eddigi idegen nyelvi szaktanítói képzést műveltségterületi tanítóképzéssé alakította át. Tanszékünk, megőrizve az angol, francia, német idegennyelv-oktató tanítóképzés profilját, gyakorlatra orientált fakultív metodikai tantárgyakkal színesítette a képzés palettáját: szemléltetőeszköz-készítő műhellyel, gyermeknyelvi szemináriummal, drámapedagógiai szakmai műhellyel, stilisztikával, a XIX.-XX. századi kultúrtörténettel, ifjúsági irodalommal, nyelvtanítási szakmai műhellyel. Hallgatóink a négyéves, 930 órás idegen nyelvi műveltségterületi képzés során eljutnak a felsőfokú „C” típusú, államilag elfogadott nyelvvizsgálóval való egyenértékű kommunikatív kompetenciáig. A Magyar Akkreditációs Bizottság látogatása során francia idegennyelv-oktató és műveltségterületi képzésünket kiválóra, az angol és a német, hasonló profilú képzést pedig megfelelő szintűnek minősítette.

Az amerikai, angol, német, francia anyanyelvi lektorok segítségével kívül az idegen nyelvi képzés feltételeinek kialakítását a tanszékvezető sikeres pályázatai tették lehetővé (Klébersberg Kunó Szakalapítvány 2 ízben 250.000,- Ft, FEFA I-II. 3.5 MFt, 3500 dollár, Programfinanszírozási Pályázat I-II. 1.5 MFt, Felsőoktatási Pályázat 1,1 MFt) ennek eredményeként 12 munkahelyes számítógépes szaktantermet és 16 munkahelyes magnókazettás mobil nyelvi labort alakítottunk ki a tanszéki audiovizuális szemléltetőeszköz-park felújításával. Jelenleg 7 új számítógép áll a tanszéki oktatók és szakdolgozatók hallgatók rendelkezésére.

Az angol tanítóképzés autentikus külföldi kapcsolatának megteremtésére a tanszékvezetői FEFA Pályázatok anyagi támogatásával tanszéki kollégák utazhattak az angol testvérvárosba, Bath főiskolájára diákcsera-kapcsolatok kiépítésére. Szintén a FEFA Pályázat tette lehetővé, hogy Gerdelics Éva oktatónk drámapedagógiai továbbképzésen vehessen részt az angliai Stamfordban, a Castle Hill-i iskola nyári módszertani tanfolyamán. A Rotterdami Ichtus Főiskolával diákcsera megszervezésére és elindítására szintén a FEFA Pályázat biztosított anyagi alapot az angol képzésű hallgatóink számára. A német szaktanítói képzésen részt vevő hallgatók túlnyomó többsége Glinda német testvérvárosba utazott pedagógiai gyakorlatra a FEFA pályázat, Kaposvári önkormányzata és a DAAD pályázat támogatásával, Hans Joachim Hommel német anyanyelvi lektor szervezésében. A Bécsi Tanítóképző Akadémia fogadta és jelenleg is fogadja évente egyhetes részképzésre a „németes” hallgatóinkat.

Az anyanyelvi lektorok és a tanszékvezető külföldi kapcsolatokra törekvése támogatásra talált a British Councilnál, a Goethe Intézetnél, a Francia Intézetnél és az Osztrák Kultúrintézetnél és a megkeresett külföldi partnerintézményeknél. Ennek eredményeképpen Szókratész/Erasmus diákcsera-egyezmények aláírására került sor a bath-i, a rotterdami, a bécsi, a belga, a Brain le Comte-i tanítóképzők, a nantes-i Tanítóképző Egyetem és főiskolánk között. Folyamatos tehát a diákcsera, amelynek eredményeként az eddig végzett 240 angolszaktanító, illetve műveltségterületi tanító egyharmada utazhatott részképzésre a célnyelvi országba, illetve Hollandiába. A német szakon és műveltségterületen eddig végzett 210 tanító 60 %-a tanulhatott, illetve vehetett részt németországi, vagy ausztriai részképzésben. Az angol és német szakos, illetve műveltségterületi képzésben végzett hallgatóink túlnyomó része elvégezte az angol és német szakos egyetemi, kiegészítő képzést, és nem általános, hanem középiskolában tanít. Erről a Világ-Nyelv program is említést tesz: „Az idegen nyelvi műveltségi területet végzett tanítók jelentős része felső tagozaton vagy középiskolában tanít, és megfelelő szakképzettség hiányában kiegészítő szakos egyetemi programokban vesz részt”. (1)

Mindhárom nyelvi képzésünk egyetemi, főiskolai elismerésre tart számot, amelyre jó példa, hogy a JPTE Francia Nyelvi Tanszéke kredit pontként számítja be a francia szakos egyetemi képzésben a négy éves francia képzésünket. A szegedi egyetem francia nyelvi tanszéke a felvételi vizsga során is könnyítésként értékeli a főiskolai képzést.

A francia szaktanítói, illetve műveltségterületi diplomát szerzett hallgatók részképzési mobilitását és elhelyezkedési lehetőségeit szeretném képzésünk hasznossága és a munkaerőpiacon való érvényesülése szempontjából példaként bemutatni. Jól szemlélteti, hogy az angol és a német nyelvhez képest sokkal kevésbé keresettebb francia nyelvi szaktanítók, illetve francia műveltségterületes diplomával rendelkezők is elhelyezkedtek és tovább is tanulnak.

Az első, 1995-ben végzett évfolyam mindegyik hallgatója részt vett a Tempus előprojekt részeként a háromhetes részképzésen a Cergy Pontoise-i IUFM-n és Freinet iskolalátogatáson Vence-ben, a Francia Intézet és a Magyar – Francia Ifjúsági Alapítvány szakmai támogatásával. A Francia Intézet 1700 frank értékű könyv rendeléssel segített, és a képzés M. Condet, valamint R. René Vuibert anyanyelvi lektorok segítségével folyt, akik az AGIR küldötteiként tették autentikussá franciatanító-képzésünket.

A második évfolyam 1996-ban végzett 5 hallgatóval, akik Brüsszelben egyhetes részképzésen a Montagne Magique Színházban. Roger Deldime a Brüsszeli Szabad Egyetem Színház Szociológiai Intézetének igazgatója és a Montagne Magique Színház igazgatója 1992-ben és 1993-ban egy-egy hetes drámapedagógiai tábort tartott hallgatóinknak Kaposváron. 1997-ben 12 hallgató végzett, akik M. René Vuibert lektor szervezésében egyhónapos nyári gyakorlaton vettek részt Dél-Franciaországban. 1998-ban 12 hallgató végzett, akik a Francia Intézet anyagi támogatásával látogathattak el Freinet iskolájába, Vence-be. 1999-ben 5 hallgató végzett, akik Brüsszelben egyhetes gyakorlaton vettek részt Montagne Magique Színházban. 2000-ben 6 hallgató fejezte be tanulmányait, akik Saint Sébastien sur Loire-ban, Kaposvár francia testvérvárosában vettek részt egyhetes általános iskolai gyakorlaton. 2001-ben 10 hallgató végzett, közülük négyen Erasmus ösztöndíjasként három hónapot tölthettek Nantes-ben az IUFM-en, a Tanítóképző Egyetemi Karon, illetve Belgiumban a Haute École du Roi Boudouin-en, (HERB), Boudouin Király Tanítóképző Főiskoláján, Brain-Le-Comte-ban. Két hallgató pedig Joël Guérriau a francia testvérvárosi polgármester meghívására a Saint Sébastien sur Loire-i napközis táborban töltött egy hónapot. 2002-ben négy hallgató végzett, akik Erasmus ösztöndíjasként a belgiumi Haute Ecole de Roi Boudoin Tanítóképző és a Nantes-i IUFM Egyetemen három hónapos részképzésen vettek részt. Két hallgató pedig szintén Joël Guérriau meghívására a Saint Sébastien sur Loire-i napközis táborban töltött egy hónapot. 2003-ban hét hallgató végzett, közülük négyen tanultak Szókratész ösztöndíjasként belgiumi Haute Ecole de Roi Boudoin Tanítóképző és a Nantes-i IUFM Egyetemen. Eddig 69 hallgató végzett a francianyelv-oktató, – tanítóképzésben, amely időközben francia műveltségterületi képzéssé változott, de a képzés színvonala változatlanul igényes maradt. 14 francia nyelvoktató-tanító továbbtanult a pécsi egyetem francia tanszékén, a szegedi egyetem francia nyelvi tanszékén, a Brüsszeli Szabad-

egyetemen illetve a párizsi egyetemen valamint Új-Zélandon, Kanadában. 16 %-uk középiskolai francia nyelvtanári diplomát szerzett, és jelenleg is középiskolában tanítja a francia nyelvet. A végzett hallgatók közül tízen tanítják diplomájuknak megfelelően általános iskolában a francia nyelvet. A végzett hallgatók 10 %-a levelezőként vagy alkalmazottként dolgozik francia leányvállalatoknál, egy volt hallgató pedig Párizsban a Marie Curie Egyetemen oktat. A végzettek fele pedig általános iskolában tanít közismereti tárgyakat, de a francia nyelvet francia nyelvű szakköri foglalkozásokon vagy nyelviskolában oktatja. Tanszékünk a kötelező idegen nyelvek tanítását is ellátta az idegen nyelv szakos, illetve műveltségterületi tanítóképzés mellett; angol, francia, német, olasz, spanyol nyelvek közötti választást ajánlva hallgatóinknak. A 180 órás fölkészítés során eredményesen juttatta el őket az idegen nyelvi záróvizsgához, amely a középfokú, államilag elfogadott nyelvvizsga követelményeihez közelít.

Az európai csatlakozás és az idegennyelv-tanítás

Hazánkban az unióhoz való csatlakozás felkészülési időszakában előtérbe kerül az együttműködés során – a jövőbeli szélesebb és sokoldalúbb pályázati rendszer okán is – a közös nyelv, illetve nyelvek ismerete. Sőt az EU-projektek összeállításakor és azok megvalósítása során a közös vagy közvetítő szaknyelv ismerete válik elsődlegessé. Hogy milyen mértékben készültünk fel erre, vagyis milyen mértékben válik ismertté a közös szaknyelv, ez dönti el a jövőbeli EU-együttműködés intenzitását, minőségét. Ezt a szükségyszerű követelményt említi Kovács Judit Glatz Ferencnek, az MTA elnökének a Magyar Tudomány Napja 1999. évi megnyitóján elhangzott megállapítását idézve, „mely szerint a jövő században rendkívül fontos lesz a kulturális diverzitás, az etnikai, vallási, szokásrendi sokszínűség. A XXI. század a kettős kultúra évszázada. Erősödnek a nagy közvetítő nyelvi kultúrák, lingua franciák, de a lokális társadalom mindennapjaiban megmaradnak a helyi kis nyelvek, s azok kultúrái. De a helyi kisnyelvek kultúráit csak a közvetítő nyelvi kultúrák alapos ismereteivel lehet a külföldiek számára átadni. Ezért szükséges az idegen nyelvek hathatós, hatékony, eredményes tanítása, amelynek egyik leghatásosabb formája lehet a két tannyelvű általános iskolai oktatás. Indokolt volna, hogy az adott életkorban, a szorosan vett nyelvi célok mellett, ugyanolyan súllyal essék latba a nyelvtanulásnak a személyiségformálásban és az érdeklődés felkeltésében játszott szerepe.” (2)

Az idegen nyelv nemcsak cél, hanem eszköz is, amely szakmai motivációt sugall a szakórai tevékenység során. Az idegen nyelvvel való tantárgyi koncentráció mindkét tantárgy ismereti rendszerét és motivációs bázisát erősíti. Így lesz az idegen nyelv eszköz és egyben cél is. Az EU Fehér könyvének Negyedik általános cél című fejezete tartalmazza a hazánkban ma még irreálisnak tűnő ajánlást, a három európai nyelv elsajátítását. Kifejti, hogy több európai nyelv ismeretére van szükség ahhoz, hogy az EU-polgárok kihasználhassák a határok nélküli egységes piac adta lehetőségeket mind szakmai, mind egyéni szempontból. A többnyelvűség hozzátartozik mind az európai tudathoz (...), mind a tanuló társadalomhoz. Ezt az elvet támasztotta alá az EU Oktatási Miniszteri Tanácsa, amikor 1995. március 31-i határozatában leszögezte: „(...) mindenkinek lehetőséget kell adni arra, hogy az anyanyelvén kívül legalább két EU-nyelven megtanulhasson kommunikálni és ezt a képességét fenntarthassa.”

Az Európai Unió ajánlásai az idegen nyelvek oktatásával kapcsolatban – az Európa Tanács koncepciójával egybehangzóan – a következők: „1. A mindenki számára elérhető nyelvtanulás, amely valamennyi európai állampolgár joga és szükséglete. 2. A nyelvtanulás életmóddá kell, hogy váljon. Gyakorlati készségeket kell fejleszteni, amelyek nélkülözhetetlenek a mindennapi élethelyzetekben való sikeres kommunikációhoz. 3. A tanuló érdekeit kell elsősorban szem előtt tartani. Az idegen nyelvek tanításának a nyelvtanuló igényein, érdeklődésén, egyéni képességein és a számára elérhető ismeretszerzési forrásokon kell alapulnia.” (3)

A csatlakozásra való felkészülés eredményeként a felsőoktatási képesítési követelmények a főiskolai szakoknál az államilag elfogadott középfokú „C”, illetve az általános tanító szaknál, óvopedagógus szaknál és a tanulásban akadályozottak pedagógiája szaknál alapfokú „C” nyelvvizsga teljesítése kötelező a

diploma megszerzéséhez. Tanszékünk látja el a most már 10 főiskolai szak kötelező idegen nyelv tanítását, tehát szükséges, hogy karunkon lehetőséget nyújtsunk hallgatóinknak az államilag elismert nyelv- vizsga helyi letételére.

Az ELTE ITK akkreditált vizsgahelye és az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék

2000. szeptember 26-án a tanszékvezető pályázatát elfogadva az ELTE ITK Origo Akkreditált Vizsgahely lett főiskolai karunk az ÁTK Idegen Nyelvi Lektorátus Oktatóinak együttműködésével. Tanszékünk és az Idegen Nyelvi Lektorátus oktatói – az ITK vizsgáztatói továbbképzés elvégzése után – több mint 4000 jelöltet vizsgáztattak le karunkon. A nyelvenkénti megoszlás: 55 % német, 44 % angol, 1 % francia, olasz, orosz. A vizsgákra eddig semmilyen panasz nem érkezett. Az ELTE ITK Origo Akkreditált Vizsgahelye hallgatóinkon kívül szívesen fogad Somogy megyéből és a régióból is minden jelentkezőt, jól szervezett, nyugodt vizsgakörülményeket biztosít a vizsgázóknak. A városban van még két másik ITK bejelentett vizsgahely (ahová a kollégáink járnak vizsgáztatni) mégis hatszor több jelentkező jött főiskolai karunkra vizsgázni az eddigi 3 év során.

Felvett hallgatóink 20 %-a rendelkezik államilag elfogadott nyelvvizsga-bizonyítvánnyal, a fennmaradó hallgatók 80 %-a tett ITK vizsgahelyünkön sikeres nyelvvizsgát, a kötelező idegennyelv-oktatásban eredményesen alkalmazott oktatói kommunikatív felkészítés és a hallgatói szorgalom eredményeként. A főiskolai képzés kötelező idegen nyelvi óraszama eléggé szűkre szabott (180 vagy 240 óra), így csak a középiskolából jól megalapozott nyelvtudással érkező, szorgalmas hallgatók számára elegendő az eredményes államilag elfogadott nyelvvizsgálóhoz a főiskolai kötelező nyelvi oktatás.

Nem ritka jelenség, hogy a vállalkozó szellemű hallgatók teljesen új nyelv tanulása kezdnek főiskolai tanulmányaik ideje alatt. Ehhez tanszékünk kezdő francia, olasz, spanyol képzést tud ajánlani, amely az új nyelv és kultúra iránti érdeklődésből fakadóan eredményes a kiscsoportos képzésben. A jelenlegi konjunktúrát a pécsi egyetemen folyó beás nyelvtanfolyamok jelentik, amelyek nagy szorgalmat, sok gyakorlást követelnek, mivel a spanyol nyelvhez hasonló ez a nyelv, és nagy anyagi befektetést igényel, de eddig csak néhány eredményes alapfokú nyelv-vizsgabizonyítványt tudtak – főleg levelező hallgatóink – bemutatni.

Az európai csatlakozás közeledtével a nemzetközi nyelvvizsgák iránt is érezhető az érdeklődés. Tanszékünk erre is nyitott. Kollégáink a nemzetközi, de Magyarországon akkreditált nyelvvizsga központok vizsgáztatói felkészítő tanfolyamain is részt vettek az Állattudományi Kar akkreditált vizsgahelyén. A nemzetközi nyelvvizsgákra való jelentkezés összege három-négyszeresét jelenti az ITK Origo államilag elfogadott nyelvvizsgadíjához képest. Tanszékünk legközelebbi távlati tervei között szerepel az ECL (European Certificat Level) az Európai Közösség országaiban elfogadott nemzetközi nyelvvizsga bejelentett vizsgahelyként egyetemi karunkra akkreditáltatása. Ennek az európai konzorciumnak a központja a Pécsi Egyetem, amelynek tagjai a londoni, anconai, bécsi, coimbrai, helsinki, göteborgi egyetemek, Magyarországon az ELTE, a debreceni, a szegedi egyetem és a kecskeméti, egri és a szombathelyi főiskolák. Ez a nemzetközi európai nyelvvizsga a legolcsóbb, mert minden szintje alap, közép, felső egyformán 19.000,- Ft-ba került. Ember és tudásközpontú vizsga, mert a részvizsga eredményeket megőrzi és beszámítja a vizsga ismétlésébe. A részvizsga ismétlésekor pedig csak a vizsgadíj egy részét kell befizetni. Előnye még, hogy nemcsak angolból, vagy németből, de sok más nyelvből, így franciából, olaszból, portugálból is lehet vizsgázni. Az ECL európai nyelvvizsga középfokú követelményrendszere az emelt szintű érettséginek felel meg, és az EU országaiban elfogadott vizsgabizonyítványt ad, amely lehetőséget nyújt az Európai Unió bármelyik országában való munkavállaláshoz.

Világ-Nyelv stratégia – magyar nyelvpolitika és az európai uniós tagság

Az Oktatási Minisztérium Világ-Nyelv idegennyelv-oktatási stratégiája az Európai Unióba való belépés előtt és a belépés előkészületeként az idegennyelv-tanulás és -tudás tömeges és dinamikus fejlődését és fejlesztését ígéri.

A program elébe megy a csatlakozás kihívásainak. Az új idegennyelv-oktatási stratégia a legutóbbi népszámlálás, és egyéb rétegfelmérések adatai alapján vonja le azt a reális helyzetfelmérésből adódó konklúziót, hogy a magyarok idegennyelv-tudása a legalacsonyabb az Európai Unióhoz csatlakozó országok közül. „A 15 éven felüli magyar népesség mindössze 25 %-a beszéli valamennyire az öt leggyakoribb nyugati nyelv (angol, francia, német olasz, spanyol) egyikét.” (4)

Ez a tragikus alaphelyzet természetesen valóságos, de megoldásra vár. Ennek első lépése a kormány intézkedése a 2001. évi CI. tv. a felnőttképzésről szóló törvény bevezetéséhez kapcsolódik. Az idegennyelv-tanulásra ösztönöz ez az intézkedés, mert adókedvezményt ad minden felnőtt magyar állampolgárnak, aki akkreditált nyelvi képzésben vesz részt. Az említett új Világ–Nyelv program pedig tíz új pályázati lehetőséget dolgozott ki, amelyek közül az első a nyelvtanárok továbbképzését célozza; a „Forrás” program idegen nyelvi könyvtárfejlesztésre ösztönöz.

A nyelvszakos tanárjelöltek magasabb szintű nyelvi és módszertani felkészítését szeretné biztosítani, a mentorképzéssel összhangban „a mérési kultúra fejlesztéssel”, a „Miértékelés” programmal.

A szaknyelv tanítását segítené elő a „Nyelv, szakma középfokon” program, amely nemcsak a középiskolai, de a felsőoktatásban is kibontakozhat. A közintézmények dolgozóit a minél tömegesebb idegennyelv-tanuláshoz segítené az „Egy életen át” program. A Világ–Nyelv stratégia a középiskolás idegennyelv-tanulását három programban igyekszik emelni és a pályázati programok meghirdetésével ettől a rétegtől vár gyors és tömeges eredményt a „Váltogató”, az „Élesztő”, és a „Fuss előre” programmal. Az első a szaknyelv tanulására ösztönöz. A második keretében „támogatást adunk általános és középiskolák számára minden olyan nyelv oktatására, amelynek statisztikai aránya 20 % alatt van a közoktatásban, valamint a (németen kívül) szomszédos országok nyelveinek és nemzetiségi nyelveknek idegen nyelvként való tanulására. Előnyt élveznek azok az intézmények, amelyek hagyományosan magas szinten oktatják az adott nyelveket”. (5) Ez a pályázat a második idegen nyelv heti 5 órás intenzív tanulását teszi lehetővé, ezzel megteremti a feltételeket az ún. „kisnyelvek” a francia, az olasz, a spanyol stb. ugyanolyan intenzív órakeretben való tanulására, hasonlóan heti 5 órás órakeretben. Ezen kívül az idegen nyelvű nulladik évfolyam bevezetésére is lehet pályázni, amely az első választott nyelv eredményesebb oktatását és az emelt szintű érettségi megvalósítását tűzi ki célul.

Az említett programok a közoktatásban indíthatók tehát, a középiskolai nyelvoktatást érintik. Az általános iskolai idegennyelv-tanítással a jelenlegi Világ–Nyelv stratégia mélységében nem foglalkozik. A jövő c. fejezetben említi csak meg: „A korai oktatási programok hatékonysága a jövőben kulcsszerepet játszhat a nyelvtanulás eredményességének növelésében. Ennek érdekében az idegennyelv-oktatási feladatok ellátására jogosult tanítók képzésében is változtatásra van szükség: több figyelmet kell fordítani az életkori sajátosságoknak megfelelő nyelvtanítási módszerek elsajátítására és a tanítók nyelvtudásának emelésére. Mivel azonban a kerettanterv 4. osztálytól teszi kötelezővé az idegen nyelvek tanulását, a használható nyelvtudás elsajátításának egyik leghatékonyabb módja az ún. tartalom alapú vagy két tannyelvű idegennyelv-oktatás, melynek során az idegen nyelvet a tanítás nyelveként használják. Más szóval a tanulók valamely tantárgy vagy tantárgyak egyes részleteit idegen nyelven tanulják. Erre a feladatra a tanárokat fel kell készíteni.” (6)

Az általános iskolai oktatásra azonban nincs még kifejezetten és célirányosan kidolgozott segítő, pályázati program, bár a Világ–Nyelv stratégia elismeri a korai idegennyelv-oktatás jelentőségét, s a megfelelő feltételek szükségességét hangsúlyozza. „A nyelvoktatás kezdetét a világ minden táján az iskolák egyre korábbi időpontra teszik. A közfelfogással ellentétben azonban az idegen nyelvi programok minél korábbi időpontra való csúsztatása csak a megfelelő körülmények folyamatos megléte esetén járulhat hozzá a nyelvtudás eléréséhez. A feltételek között szerepelnek a célnyelvet kiválóan beszélő, szakmailag jól képzett tanárok, a reális célok, az életkori sajátosságoknak megfelelő tananyagok és eljárások, a megfelelő gyakoriságú és felmenő rendszerű foglalkozások stb.” (7) Az előbbieken jelzett feltételek megteremtéséhez igyekszik példát szolgáltatni a tartalom alapú pályázati forma, amely a két tannyelvű idegennyelv-oktatás megszervezéséhez ad segítséget.

A két tanítási nyelvű oktatás bevezetésének törvényes alapjait és irányelveit a művelődési és közoktatási miniszter 26/1997. (VII. 10.) MKM rendelete tartalmazza, amely számomra is kiinduló pontul szolgál a francia két tannyelvű osztály gyakorló iskolai bevezetése során rendelkezésre álló objektív és a megvalósításra váró szubjektív feltételek fgyelembevételéhez.

Az említett rendelet 1 §. 1. pontja szerint „Két tanítási nyelvű iskola az az általános iskola, amelyben a nevelő- és oktatómunka a magyar nyelv mellett másik tannyelven folyik” (Magyar Közlöny 1997/61.). A törvény alkalmazásával a gyakorlóiskolában francia nyelven lehetne oktatni az általános iskola első osztályától kezdve a készségtárgyakat az élő idegen nyelv, vagyis a francia nyelv heti óraszámán kívül. Az alsó tagozati készségtárgyak: a testnevelés, a rajz, az ének-zene és a technika tantárgyak francia nyelven való tanítása megfelelné a két tanítási nyelvű oktatásról szóló 8/2001. rendelet 2. számú mellékletében meghatározott céloknak. „Célunk, hogy a tanulók a más műveltségi területeken szerzett készségeket és ismereteket alkalmazzák idegen nyelven, valamint az idegen nyelvi órákon szerzett ismereteket más tantárgyak tanulása során”. (8)

Az Európai Unióhoz való közeledés és a majdani belépés időszakában egyre fontosabbá válik az élő idegen nyelv tudása, amelyet a célnyelvi kerettantervekről szóló 2. számú 8/2001. (III. 9.) OM rendelet úgy fogalmaz meg „Élő idegen nyelv tudása nélkül számunkra nem létezhet európaiság”.

A két tanítási nyelvű iskolai oktatás fő célja, hogy az idegen nyelvi kultúra értékeit úgy ismerjék meg a gyerekek célnyelven, hogy az anyanyelvi kultúrából fakadó ismereteik ne sérüljenek, és az anyanyelvi készségek magas szintű fejlesztése az idegen nyelvi készségek kialakítását árnyaltabbá tegye és elmélyítse.

Tanszékünk a Világ-Nyelv program előírásait olyan kihívásnak találta, amely az EU-ba való belépés felkészülését jól szolgálja. Igyekszünk az új kihívásoknak megfelelni. A két tannyelvű iskolai képzés megalapozására műveltségterületi szakszöveg-gyűjteményt állítottunk összeg angol, francia, német nyelven, amely karunk kiadójánál megjelent, és a jegyzetboltunkban beszerezhető.

A Pro Renovanda Culturae Klébelsberg Kunó Szakalapítvány segítségével tanszékünk a 4 általános iskolai készségtárgy, az ének-zene, a testnevelés, a vizuális nevelés, a technika, 1–8. osztályig terjedő tantervét lefordította angol, német, francia nyelvre, hogy megfelelőképpen készüljön föl a szaknyelv tanítására és a két tannyelvű általános iskolai képzés megalapozására, pedagógusképző szaknyelvi tanfolyamok meghirdetésével. Az eddigi gyakorlatnak megfelelően folytatjuk a levelező angol és német nyelvű műveltségterületi szaktanítóképzést is, amelyre folyamatos volt a jelentkezés eddig is a gyakorló pedagógus kollégák részéről.

Jegyzetek:

1. *Világ – Nyelv Program 2004.* www.om.hu.vilag-nyelv.hu
2. KOVÁCS JUDIT: *A kisiskoláskori angol tanításról tudományosan*, Nyelv-Info, 1993. 7. 4. 34 o.
3. MOLNÁR ANDREA: *Idegennyelv-tanítás – másképpen (?)* 9-10. o. Eötvös K. Budapest, 2001.
- 4-7. www.om.hu.vilag-nyelv.hu
8. Magyar Közlöny; 2001/28. rendelet 2. sz. melléklet

Tudja-e?

– *hogy Magyarországon az 1930-as népszámlálási adatok szerint a magyar lakosság 18 %-a beszélt valamilyen (többnyire német) idegen nyelvet. Igaz, akkoriban a teljes tantervi óraszám több mint 30 %-ában tanítottak idegen nyelvet – míg ma ennél majdnem 10 %-kal kevesebb óraszám-ban. De sokkal többet tudhat meg Égre Istvánné Szabad-e kötelezően angolul tanulni? c. tanulmányból. L. ÚJ PEDAGÓGIAI SZEMLE, 2003. MÁRCIUS, 78-88. o.*